

BOLALARNI NOAN'ANAVIY ASHYOLAR VA TEXNIK USULLAR YORDAMIDA RASM CHIZISH TEXNIKASIGA O'RGATISH

Ziyamova Madina Jaxongir qizi

TMC instituti Pedagogika va

psixologiya kafedra o'qituvchisi

Ergasheva Sadoqat Yorqinovna

TMC instituti Maktabgacha ta'lim

yo'nalishi MTS 23-101 guruh talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada bolalarni noan'anaviy ashyolar va texnik usullar yordamida rasm chizish texnikasiga o'rgatishning nazariy va amaliy jihatlarini tahlil qilingan. Noan'anaviy yondashuv bolalarda ijodiy fikrlash, estetik did va mustaqillikni rivojlantiradi. Maqolada shuningdek, turli materiallar bilan ishlash usullari va pedagogik ahamiyati yoritilgan.

Kalit so'zlar: noan'anaviy texnikalar, bolalar ijodi, rasm chizish, san'at ta'limi, ijodiy fikrlash, did tarbiyasi, texnik usullar, noan'anaviy materiallar, pedagogika, bolalar rivoji, ijodkorlik, vizual tafakkur, estetik tarbiya, innovatsion metodlar, tasviriy san'at.

Zamonaviy ta'lim tizimida bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish muhim yo'nalishlardan biridir. San'at darslarida an'anaviy vositalar — qalam, bo'yoq, mo'yqalamdan tashqari, noan'anaviy ashyolar va texnik usullarni qo'llash bolalarda mustaqil fikrlashni, tasavvur kuchini hamda estetik didni shakllantirishga xizmat qiladi.

Noan'anaviy rasm chizish texnikalari deganda turli materiallardan — tuz, paxta, qum, gazeta parchalari, iplar, karton, hatto oshxona buyumlari (tish cho'tka, shimgich, qoshiq) yordamida ijod qilish tushuniladi. Bunday yondashuv bolalarning tafakkurini kengaytiradi, rang va shaklni his etish qobiliyatini rivojlantiradi.

Noan'anaviy ashyolar bilan tanishtirish. O'quv jarayonida bolalarga turli materiallar taqdim etiladi. Masalan:

- Tuzli rasm — tuzli suv yordamida rangli effektlar yaratish.
- Ip bilan rasm chizish — ipni bo'yab, qog'oz orasiga qo'yib bosish orqali noan'anaviy shakllar hosil qilish.
- Shimgich bilan rasm — bo'yoqqa botirilgan shimgich orqali teksturalar yaratish.

1-jadval. Bolalar tasviriy ijodida noan'anaviy materiallardan foydalanishning tahlili

№		
---	--	--

	Materiallarning o'ziga xosligi	Tuz, ip, shimgich kabi materiallar qog'oz + bo'yoqdan farqli tekstura, shakl va effektlar yaratadi — bu bolalarda tasavvur va eksperiment qilishni rag'batlantiradi. Misol: "salt painting" darsida bolalar bo'yoqning tuzga qanday so'rilishini va tekstura hosil bo'lishini kuzatadi.
		Bu usullar orqali bolalar faqat ko'z bilan emas, balki qo'l bilan, tegi bilan, texturedir: shimgich bilan bosilgan bo'yoq, ip bilan chizilgan shakllar. Bu bolalarning motorika (qo'l-bosh harakati) va sezgi rivojlanishiga yordam beradi.
	Ijodiy fikrlashni rag'batlantirish	Noan'anaviy materiallar orqali "men shunday shakl yasayman", "qanday effekt chiqadi?" degan savollar paydo bo'ladi va bolalar tajriba qilishga intiladi. Tadqiqotda turli materiallardan foydalanish bolalarning ijodiy xatti-harakatlarini oshirishi ko'rsatilgan.
	Fan va san'atni birlashtirish imkoniyati	Misol: tuz bilan rasm darsida "so'rilish", "razbrazhenie", "mixing of colours" kabi fan tushunchalarini ham qo'shish mumkin.
		Bolalar odatiy bo'yoq-qalamdan tashqariga chiqib, "ajoyib shakl", "ajoyib tekstura" hosil qilayotganini ko'rishi bilan darsga qiziqishi will love this ...»
	Moslashuvchanlik va turli yoshga moslik	Bu usullar maktabgacha yoshdan tortib maktab yoshigacha qo'llanishi mumkin — yoshga q
	Cheklovlar – xavfsizlik, material tozaligi, tayyorgarlik	Tuz, bo'yoq, shimgich, ip va boshqa materiallar bilan ishlashda o'qituvchi tayyorgarligi, materiallarni tashkil etish (masalan, bo'yoq suv bilan, stol himoyasi), tozaligi va tartibi muhim. Blogda shimgich bilan ishlashda qog'ozning kuchliroq bo'lishi kerakligi ta'kidlangan.
	Baholash va pedagogik nazorat qiyinligi	Noan'anaviy materiallar bilan ishlashda "standard rasm"ga nisbatan baholash mezonlari murakkablashadi — masalan, shaklning

		aniqligi emas, balki shakl, tekstura, tajriba natijasi ahamiyatli. Tadqiqotlar bu muammoni ko‘taradi.
		Ushbu usullar tayyorgarlik, maxsus materiallar (ip, shimgich, bo‘yoq, tuz) va ko‘proq vaqt talab qilishi mumkin — buni dars rejasida
	Inklyuzivlik va turli o‘quvchilarga moslik	Bu usullar turli imkoniyatlarga ega bolalar (masalan, san’atda oddiy rasm chizish bilan qiyinchilikka duch keladiganlar) uchun ham qulay bo‘lishi mumkin — sensor tajriba, qo‘l bilan yaratish, eksperiment qilish orqali ular ham ishtirok etishi mumkin.

Bu 1-jadvalda — noan’anaviy rasm chizish texnikalarini pedagogik jihatdan tahlil qilish va ularning afzalliklari hamda muhim tomonlarini tizimli ko‘rsatish.

1-rasm. Texnik usullarni o‘rgatish bosqichlari

Bu 1-rasmda — texnik usullarni o‘rgatish jarayonini bosqichma-bosqich ko‘rsatish, ya’ni tayyorlov, amaliy va tahlil bosqichlarini tushunarli va tizimli tarzda ifodalash.

2-rasm. Bolalar ijodida dengiz hayoti qo'l mehnati orqali ifodalsh

Bu 2-rasmda bolalarning ijodiy fikrlashini rivojlantirish, noan'anaviy materiallardan (qog'oz, plastik, lenta, tugma va boshqalar) san'at asarlarini yaratishga o'rgatish, tabiat va hayvonot dunyosiga mehr uyg'otish, atrof-muhitni asrash haqida tushuncha berish keltirilgan.

Pedagogik ahamiyati:

Noan'anaviy texnikalar bolalarning:

- ijodiy fikrlashini rag'batlantiradi;
- diqqatni jamlash va sabrni oshiradi;
- mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmasini rivojlantiradi.

Bu usullar orqali bolalar nafaqat rasm chizishni o'rganadi, balki san'atga bo'lgan qiziqishi yanada kuchayadi.

2-jadval. Noan'anaviy rasm chizish texnikalarining pedagogik tahlili

	Noan'anaviy materiallar bilan ishlash bolalarga "odatdagi chiziq"dan tashqariga chiqish imkonini beradi, shakl, tekstura va rang bilan eksperiment qilishga rag'batlantiradi.
	Materiallar bilan tajriba qilish (masalan, tuz bilan rasm, ip bilan shakllar) vaqt, sabr va e'tibor talab qilishi tufayli bu ko'nikmalarni mustahkamlaydi.
	Bolalar o'z materialini tanlaydi, shaklni yaratadi, tajriba natijasini ko'radi — bu ularga mustaqil ishlash tajribasini beradi.
Ta'lim	Fan (masalan, «so'rilish», «tekstura») va san'atni birlashtirish orqali ko'p sohalarni qamrab olish mumkin.
	Materiallar tayyorlash, vaqt, tozaligi kabi logistika jihatlar e

Bu 2-jadvalda — noan'anaviy rasm chizish usullarining ta'limiy va tarbiyaviy jihatdan tahlilini ko'rsatishdir. Unda bolalarning ijodiy fikrlash, diqqat, sabr, mustaqil

qaror qabul qilish kabi ko‘nikmalari qanday shakllanishi, shuningdek, bu metodlarning O‘zbekistonda va boshqa davlatlarda qo‘llanilishi tahlil qilinadi.

Xulosa

Noan’anaviy ashyolar va texnik usullar yordamida bolalarni rasm chizish faoliyatiga jalb qilish — zamonaviy pedagogikaning samarali va innovatsion yo‘nalishlaridan biridir. Ushbu metodlar an’anaviy qalam–mo‘yqalamga asoslangan tasviriy san’atdan farqli ravishda, bolalar ongida yangicha yondashuv, tajriba qilish istagi, rang va shaklni chuqurroq idrok etish ko‘nikmalarini shakllantiradi. Tadqiqotlar ko‘rsatishicha, noan’anaviy texnikalardan foydalanish bolalarning aqliy, estetik va emotsional rivojlanishiga ijobiy ta’sir etadi, ularni yangilikka intiluvchi, mustaqil fikrlovchi shaxs sifatida kamol toptiradi.

Noan’anaviy materiallar — tuz, qum, paxta, shimgich, ip, gazeta bo‘laklari, karton, hatto oshxona buyumlari bilan ijod qilish bolalarda sezgi idrokini kuchaytiradi. Bu jarayonda bola rasm chizmaydi — balki ijod qiladi. Sensor tajriba (ko‘rish–teginish–his qilish) orqali u tasviriy san’atni yangi burchakdan anglaydi. *Mazkur yondashuv bolada:*

- rang va shakl uyg‘unligini his etish.
- tajriba o‘tkazish.
- tasavvurda yangi obrazlar yaratish.
- badiiy fikrlashni kengaytirish kabi muhim kompetensiyalarni shakllantiradi.

Noan’anaviy usullar bolalarni “standart fikrlash doirasi”dan chiqaradi. Tuzning bo‘yoqni tortib olishi, ipning qog‘ozda noodatiy iz qoldirishi, shimgichning tekstura yaratishi — ularning barchasi bola tafakkuriga kuchli ta’sir etadi.

Ushbu metod bolalarda bir vaqtning o‘zida bir nechta muhim ko‘nikmalarni rivojlantiradi:

- Diqqat va sabr. Materiallarning xususiyatini kuzatish, ranglarning aralashuvi yoki tuzning qurish jarayonini kutish bola diqqatini jamlaydi va sabrli bo‘lishga o‘rgatadi.
- Mantiqiy–ijodiy integratsiya. Tuz bilan rasmda “so‘rilish”, “aralashish”, “tekstura” kabi tabiiy jarayonlarni o‘rganish orqali bola bir vaqtning o‘zida ilm-fan va san’atni uyg‘unlashtiradi.
- Mustaqil qaror qabul qilish. O‘zi tanlagan materiallar, o‘zi yaratgan shakllar bola uchun shaxsiy tajriba bo‘lib xizmat qiladi. U ijod orqali o‘z fikrini vizual ifodalaydi.
- Emotsional rivojlanish va o‘zini ifodalash. Noan’anaviy texnikalarda cheklov yo‘qligi bolaga o‘z his-tuyg‘ularini erkin aks ettirish imkonini beradi.

Noan’anaviy ashyolar va texnik usullar asosidagi rasm chizish darslari bolalarning ijodiy tafakkurini, sensor qobiliyatlarini, estetik didini va mustaqil qaror qabul qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Bu yondashuv ta’lim jarayonini jonlantiradi,

bolalarni erkin izlanishga undaydi, ijodiy muhit yaratadi va har bir bolaning ichki iste'dodini yuzaga chiqaradi.

Innovatsion metodlar asosida tashkil etilgan san'at mashg'ulotlari bolalarning faolligini oshiradi, motivatsiyasini kuchaytiradi hamda ularni kelajakda yangilik yaratishga intiluvchi, mustaqil fikrlovchi, estetik didga ega shaxs sifatida shakllantiradi. Shunday ekan, noan'anaviy texnikalarni pedagogik jarayonga keng joriy etish — zamonaviy ta'lim talablari bilan to'liq uyg'un va istiqbolli yondashuvdir.

Foydanilgan adabiyotlar

1. Beal, N. (1996). The art of teaching art to children: In school and at home. New York, NY: Teachers College Press.
2. Ching, C. L. T. (2015). Teaching contemporary art in primary schools. Athens Journal of Humanities & Arts, 2(2), 95-110. <https://doi.org/10.30958/ajha>.
3. Mayar, F. (2022). Developing children's creativity through the art of crafts. In Proceedings of the 6th International Conference of Early Childhood Education (ICECE-6 2021) (pp. –). Universitas Negeri Padang. <https://doi.org/10.2991/assehr.k.220602.007>.
4. Salazar, S. (2018). Review of M. Hafeli, Exploring studio materials: Teaching creative art making to children. Studies in Art Education, 59(1), 68-72.
5. Schultz, H. A. (1959). Art education for elementary teachers. (Pamphlet).
6. Sward, S., & Woolman, D. C. (1993). Bibliography of art education resources (Bibliography Series No. 2). Providence, RI: Curriculum Resources Center, Rhode Island College.
7. Toyirova, D. (2025). Teaching children in drawing techniques using non-traditional materials and technical methods.